

Maiju Peltola

Varhaiskasvatuksen henkilöstö vanhemmuuden tukena poikkeusaikana

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

29.9.2021

Tekijä	Maiju Peltola
Otsikko	Varhaiskasvatuksen henkilöstö vanhemmuuden tukena poikkeusaikana
Sivumäärä	32 sivua + 1 liite
Aika	27.9.2021
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja Saila Nevanen Lehtori Seija Mäenpää
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan espoolaisen päiväkodin henkilöstön kokemuksia siitä, millaisia haasteita he ovat kohdanneet vanhemmuuden tukemisessa koronapandemian aikana, sekä siitä, millaiset yhteydenpitokeinot he ovat kokeneet toimiviksi vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Opinnäytetyö voi auttaa heitä tavoittamaan asiakasperheet sekä kohdistamaan perheille tarvittavia tukitoimia mahdollisen uuden poikkeustilan koittaessa. Aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Opinnäytetyön kyselylomaketta voidaan hyödyntää myös muiden varhaiskasvatusyksiköiden käyttöön.</p> <p>Vastaajat toivat esiin toimivimpina yhteydenpitokeinoina vanhemmuuden tukemisen kannalta puhelut ja viestit sekä videokeskustelut. Vastauksista kävi ilmi, että henkilöstö oli keskustellut vanhempien kanssa näiden kokemista huolista, lisäksi vastaajat olivat ohjanneet vanhempia esimerkiksi muodostamaan päivittäisiä rutiineja. Perheitä oli ohjattu perheneuvolan piiriin, ja myös monialaista yhteistyötä esimerkiksi terapiapalveluiden kanssa oli pystytty hyödyntämään. Kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan etäyhteyksien hyödyntäminen ei kuitenkaan ole ollut ongelmattonta, erityisesti silloin, kun perheen kanssa ei ole yhteistä kieltä. Vastaajat kuvasivat, kuinka fyysisessä kohtaamisessa kommunikoinnin osana käytettävät eleet ja kuvat jäävät pois esimerkiksi viestien välityksellä keskusteltaessa. Ongelmia ovat tuottaneet myös toimimattomat etäyhteydet. Kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan oli ollut myös tilanteita, jolloin huoltajat eivät ole ilmoittaneet ajantasaisia yhteystietojaan tai vastanneet puheluihin.</p> <p>Päiväkodissa oli siis löydetty keinoja vanhemmuuden tukemiseen ja kasvatusyhteistyön toteuttamiseen poikkeusaikana, mutta yhteistyön toteutumisessa oli ollut myös haasteita.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, kasvatusyhteistyö, COVID-19

Author	Maiju Peltola
Title	Early Childhood Education Workers Supporting Parenthood during Lockdown
Number of Pages	32 pages + 1 appendice
Date	27 September 2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Saila Nevanen, Principal Lecturer Seija Mäenpää, Senior Lecturer
<p>In this Bachelor's thesis the experiences of early childhood educators working in a day care center in Espoo were collected. They were asked to describe the difficulties they had had trying to support the parents during the lockdown caused by the COVID-19-pandemic. They were also asked which ways to communicate with the parents they had found to be the best in order to support the parenthood of their clients. A digital questionnaire was made to find out the experiences of the early childhood education workers. The questionnaire can help the early childhood education staff to collect and analyze their lockdown experiences. Other day care centers can also use the questionnaire.</p> <p>The early childhood education workers that answered the questionnaire thought that phone calls, messages and video connections were the best ways to communicate with the parents in order to support their parenthood. They had discussed about things that worried the parents and given the families guidance in their daily routines. They had advised families to contact a child health center and had been able to coordinate with therapy services. According to the early education workers that answered the questionnaire, communicating with the families using remote connections had not always been easy, especially if the parents and the early childhood education workers did not speak any common language. When they used, for instance, text messages to communicate with the parents, they could not use gestures or pictures that they would use when facing the parents in person. Malfunction of the remote connections had also been a problem, and sometimes the parents had not told their current contact information or had not answered the early childhood education worker's phone calls.</p> <p>In conclusion, the early education workers had found ways to support the parents during the lockdown, but they had also faced challenges.</p>	
Keywords	early childhood education, parental partnership, COVID-19

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa	7
2.1	Suomalaisen varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyön kehittyminen	8
2.2	Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	9
2.3	Vanhemmuuden tukeminen	9
3	COVID-19-pandemian vaikutuksia vanhemmuuteen	11
3.1	Sosiaalisen tuen puute ja taloudelliset haasteet	11
3.2	Vanhempien stressi	12
3.3	Lasten kaltoinkohtelu	12
4	Kasvatusyhteistyö poikkeusajan Suomessa	13
5	Tiedeyhteisön näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta poikkeusaikana	14
5.1	Yhteydenpidon kanavat	15
5.2	Työyhteisöjen kehittäminen	16
5.3	Yhteisöllinen tukeminen	16
6	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset	17
7	Työelämäkumppani ja menetelmät	18
7.1	Työelämäkumppani	18
7.2	Menetelmät	19
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	20
8	Opinnäytetyön kyselytutkimuksen tulokset	21
8.1	Yhteydenpitokeinot	21
8.2	Konkreettiset keinot vanhemmuuden tukemiseen poikkeusaikana	23
8.3	Haasteet vanhemmuuden tukemisessä poikkeusaikana	25
8.4	Monialainen yhteistyö	27
8.5	Lisäkoulutuksen tarve	29
9	Johtopäätökset	29
10	Pohdinta	31
	Lähteet	33

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

1 Johdanto

Työskennellessäni päiväkodissa keväällä 2020 koronapandemiasta johtuneiden etäopetus- ja etätyöskentelysuositusten astuessa voimaan, oli suuressa yksikössämme paikalla vain muutamia lapsia. Tuolloin pohdin sitä, kuinka voisimme parhaiten tavoittaa kotona olevat asiakasperheet ja toimia vanhempien tukena haastavassa pandemia-tilanteessa. Koronapandemian aiheuttama tilanne oli täysin uudenlainen haaste, eikä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla ollut kokemusta vastaavanlaisesta tilanteesta. Syksyllä 2020 suoritin opintoihini kuuluvan kymmenen viikon harjoittelujakson lastenkodissa, jolloin aloin pohtia, kuinka voisin yhdistää varhaiskasvatusaiheiseen opinnäytetyöhöni myös lastensuojelullista näkökulmaa. Tässä vaiheessa huoli lapsiperheiden hyvinvoinnista alkoi myös näkyä mediassa (ks. esim. Hanhivaara 2020; Krogerus 2020; Teinilä 2020; Utula 2021). Näiden kokemusten ja pohdintojen seurauksena halusin opinnäytetyössäni tarkastella varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia pandemiaajasta sekä auttaa heitä löytämään keinoja vanhemmuuden tukemiseen poikkeusaikana.

Perheen vuorovaikutussuhteiden laatu ja koko perheen hyvinvointi – tai pahoinvointi – vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Mykkänen & Böök 2017:65). Pahimmillaan koronapandemiasta johtuvien poikkeusolojen aiheuttama vanhempien lisääntynyt stressitaso on johtanut väkivaltaiseen käytökseen lapsia kohtaan (Cluver ym. 2020; Molnar ym. 2021). Haasteet eivät katoa, vaikka pandemiasta päästäisiinkin eroon, sillä esimerkiksi vanhemman työttömyydestä aiheutuneella stressillä on pitkäkestoisia vaikutuksia koko lapsiperheen hyvinvointiin (Kubb & Foran 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 37). Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi osaltaan myötävaikuttaa lapsiperheiden hyvinvointiin COVID-19-pandemian aiheuttamana poikkeusaikana. Esimerkiksi kuuntelemalla vanhempien huolia ja esittämällä omia näkemyksiään varhaiskasvattaja voi keventää perheen huolta ja tukea huoltajia heidän jaksamisessaan (Rantala & Uotinen 2019:117). Tärkeää on myös kyetä tunnistamaan vaikeimmissa tilanteissa olevat perheet ja kohdistaa heihin tukitoimia (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 32). Toisinaan lapsiperheiden tukeminen aloitetaan vasta jonkin ongelman ilmettyä. Tämän sijaan tulisi toimia ehkäisevästi ja taata jokaisen perheen mahdollisuus hyvinvointiin. (Rantala & Uotinen 2019:117.)

Lapsiperheiden kokemuksia poikkeusajasta on tutkittu jo melko runsaasti (ks. esim. Heino & Kara 2020; Kubb & Foran 2020), mutta varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle. Maailmanlaajuisessa COVID-19-pandemiatilanteessa tuli toimia ripeästi, jotta viruksen leviämistä saatiin hillittyä, eikä vastaavanlaisesta tilanteesta ollut vielä kokemusta. Voidakseen tukea perheitä poikkeusaikana, tulisi varhaiskasvatuksen työyhteisöissä kyetä yhdessä käsittelemään jaettava kokemusta poikkeusajasta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi saada ohjeistusta siihen, miten vaikeimmissa tilanteissa olevat lapset tunnustetaan ja miten heihin ja heidän perheisiinsä voidaan kohdistaa tukitoimia. (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 32.) Opinnäytetyössäni selvitin kyselyllä espoolaisen päiväkodin henkilöstön kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta koronapandemian aikana. Opinnäytetyön tulosten avulla päiväkodin henkilöstö voi löytää keinoja siihen, kuinka he voivat parhaiten tukea asiakasperheidensä vanhemmuutta COVID-19-pandemian jatkuessa, sekä mahdollisen uuden poikkeustilan koittaessa.

2 Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa

Vanhemmuuden tukeminen on osa varhaiskasvatuksen *kasvatusyhteistyötä*. Huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa tarkoittaa päivittäisiä keskusteluja lapsen tapahtumista ja kokemuksista sekä esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista yhdessä huoltajien kanssa. Kasvatusyhteistyötä ovat myös esimerkiksi vanhempainillat sekä Espoossa käytössä oleva toimintakalenteri, josta huoltajat voivat nähdä lapsensa ryhmän suunniteltua pedagogista toimintaa. Huoltajille tarjotaan myös mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2018: 27–28.) Kasvatusyhteistyön tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen, ja tätä yhteistyötä tukee huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön välinen luottamus, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 34). Koska varhaiskasvatus on tärkeä osa monien lapsiperheiden arkea, on kasvatusyhteistyö huoltajien välillä erityisen tärkeää. Yhteistyön avulla voidaan varmistaa lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Huoltajien tukeminen vanhemmuudessa ei ole varhaiskasvattajille vapaaehtoista. Koronapandemian aiheuttamissa poikkeusoloissa varhaiskasvatuksen palveluita on kuitenkin käytetty tavallista vähemmän (Heino & Kara 2020: 252), jolloin päivittäisissä tuonti- ja hakutilanteissa tehtävä kasvatusyhteistyö ei ole välttämättä ollut mahdollista kaikkien perheiden kanssa. Varhaiskas-

vatuksen henkilöstön tulisi siis löytää keinoja esimerkiksi tavoittaa asiakasperheet vapaaehtoisen tai määrätyn karanteenin aikana, tunnistaa vaikeimmissa tilanteissa olevat perheet ja kohdistaa heihin tarvittavia tukitoimia (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 32).

2.1 Suomalaisen varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyön kehittyminen

Jotta ymmärretään tämänhetkisiä varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyötä määrittäviä säädöksiä, on tehtävä katsaus kasvatusyhteistyön historiaan ja yhteistyön kehittymiseen. Kun tarkastellaan suomalaisten päiväkotien kasvatusyhteistyön historiaa, voidaan havaita, ettei lapsen kasvatustehtävä ollut tasavertainen tai edes yhteinen vielä muutama vuosikymmen taaksepäin. Perheiden ja varhaiskasvatuksen välinen kasvatusyhteistyö on muotoutunut poliittisten uudistusten ja yhteiskunnallisten muutosten myötä (Kekkonen 2012: 22–27). 1960-luvulla se, että joidenkin äitien oli toimeentulonsa turvaamiseksi käytävä töissä kodin ulkopuolella, koettiin sosiaalisesti ongelmaksi. Kokopäiväisten lastentarhojen tehtävänä olikin tuolloin sijaishuollon tarjoaminen työssäkäyvien äitien lapsille. (Kekkonen 2012: 29.) Lapsen hoidon nähtiin olevan lastentarhan tehtävä, eikä siitä välttämättä katsottu tarpeelliseksi edes keskustella lapsen äidin kanssa (Kaukoluoto 2010:288).

Naisten työssäkäynti kuitenkin yleistyi, ja lastensuojeluperuste päivähoitopalvelujen järjestämiseksi väistyi. Vuoden 1973 päivähoitolaissa päivähoito säädettiin koko lapsiperheväestölle tarkoitetuksi sosiaalipalveluksi. (Kekkonen 2012: 29.) Vastakkain asettuivat kuitenkin edelleen päiväkotilapsuus ja kotilapsuus. Päivähoitoon osallistumisen yleistyessä päivähoidossa olevien lasten vanhempien rooli ja asema kuitenkin vahvistui. Lapsen kasvatusta alettiin nähdä päivähoidon ja kodin yhteisenä asiana, ja 1980-luvulla päivähoitolakiin lisätyn pykälän mukaan päivähoidon tavoitteena tuli olla kotien tukeminen lasten kasvatustehtävässä (Kekkonen 2012: 29).

Vuonna 1996 subjektiivinen päivähoito-oikeus koski Suomessa kaikkia varhaiskasvatuskäisiä lapsia. Päiväkotilapsuus ei siis enää rajoittunut vain niihin perheisiin, jotka tarvitsivat päivähoitopalveluita vanhempien työssäkäynnin vuoksi. Lapsiperheiden arki oli moninaista. Joidenkin perheiden arkea määrittivät työn ja perheen yhteensovittaminen, toisten arkea työttömyys, opiskelu, pätkätyöt tai eri-ikäisten sisarusten varhaiskasvatustarpeet. Jotta perheen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen oli mahdollista, tuli varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien siis jakaa kokemuksia ja tietoa. Tämä

ammattilaisten ja huoltajien välinen yhteistyö linjattiin ensimmäistä kertaa *kumppanuudeksi* Unescon raportissa ”Working together” vuonna 1986, ja suomalaiseen varhaiskasvatukseen kumppanuuden käsite levisi vuosituhannen vaihteessa Paula Määtän erityiskasvatusta koskevien teosten kautta. Vuonna 2002 Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välinen kasvatuksellinen kumppanuus sekä lasten vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään nähtiin varhaiskasvatuksen keskeisenä tehtävänä. (Kekkonen 2012: 29–30.)

2.2 Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Lapsen vanhemman tai muun huoltajan tukeminen kasvatustyössä asetetaan varhaiskasvatusalaa määrittelevissä varhaiskasvatuslaissa sekä valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 3; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018:14). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan vastuu varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteistyön toteutumisesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018:33). Kun lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä on luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde, on luontevaa keskustella yhteistyössä myös silloin, kun lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista herää huoli (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018:35).

2.3 Vanhemmuuden tukeminen

Kaikkien perheenjäsenten hyvinvointi – tai pahoinvointi – vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Perheen sosiaalisten ja emotionaalisten voimavarojen laatu ja määrä voi vaikuttaa ratkaisevasti siihen, kuinka perheen ongelmia ratkotaan, ja kuinka lapsen psyykkistä kehitystä perheessä suojataan. Perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet voivat olla myönteisiä ja kannattelevia, mutta toisaalta ne voivat olla vahingoittavia ja lasta laiminlyöviä. (Mykkänen & Böök 2017:65.) Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi kuitenkin osaltaan tukea perhettä heidän arjessaan. Esimerkiksi jos lapsi saa tuen tarpeen diagnoosin, varhaiskasvatuksen henkilöstö voi auttaa perhettä sopeutumaan uuteen tilanteeseen auttamalla huoltajia kokemaan iloa lapsestaan ja luomalla uskoa siihen, että arki alkaa sujua. Kuuntelemalla huoltajia varhaiskasvattaja voi keventää perheen huolta ja tukea huoltajia heidän jaksamisessaan. (Rantala & Uotinen 2019:117.)

Toisinaan lapsiperheiden tukeminen aloitetaan vasta jonkin ongelman ilmettyä. Tämän sijaan tulisi toimia ehkäisevästi ja taata jokaisen perheen mahdollisuus hyvinvointiin. (Rantala & Uotinen 2019:117.) Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja neuvolan tarjoama tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana, on *ehkäisevää lastensuojelua*. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on koko lapsiväestön hyvinvoinnin turvaamisen lisäksi vanhemmuuden tukeminen erityisesti kuormittavassa elämäntilanteessa, varhaisen tuen antaminen sekä ongelmien syntymisen ja syvenemisen ehkäiseminen. (Pölkki 2016:255.) Koronapandemia on tuonut lisähaasteita ja kuormitustaan lapsiperheen arkeen. Olisi siis tärkeää, että tässä haastavassa poikkeustilanteessa tavoitettaisiin lapsiperheet ennen kuin ongelmat perheissä syvenevät, ja tarjotaisiin perheille apua ja tukea.

Myös lapsen tuen tarpeet vaikuttavat vanhempien jaksamiseen arjessa. Auttamalla huoltajia lapsen tuen tarpeisiin vastaamisessa voidaan tukea koko perheen hyvinvointia. (Ks. esim. Ren ym. 2020.) Nykytietämyksen mukaan lapsen tuen tarpeella tarkoitetaan lapsen yksilöllisyyden ja ympäristön välisessä yhteisvaikutuksessa syntynyttä tilannetta. Näin ollen esimerkiksi lapsen saama diagnoosi ei ole tuen tarve. Jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa tarpeitaan vastaavaa tukea välittömästi tuen tarpeiden ilmettyä. Pedagogisen arvioinnin kohteena ovat pedagogiset toimintatavat eivätkä lapsen yksilölliset ominaisuudet ja luonteenpiirteet. Tuen tarpeiden selvittämiseksi kuitenkin tarvitaan myös tietoa lapsen kehityksen etenemisestä ja lapsen ominaisuuksista. Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa, lapsen vahvuuksia hyödyntäen. (Heiskanen 2019: 88–90.) Lapsen tuki järjestetään osana päivittäistä toimintaa, ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa ryhmässä. Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, ja tarvittaessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: kpl 5.1.) Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä myös esimerkiksi neuvolan ja lastensuojelun ammattilaisten kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: kpl 3.3; kpl 5.1). Osana opinnäytetyöni kyselytutkimuksesta selvitin varhaiskasvattajien kokemuksia siitä, kuinka monialainen yhteistyö on käytännössä toteutunut koronapandemian aikana.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välinen kasvatusyhteistyö on siis kehittynyt jatkuvasti yhteiskunnallisten muutosten ja ymmärryksen myötä. Kun lapsiperhei-

den arki muuttuu, tulee varhaiskasvatuksen vastata muuttuviin tarpeisiin. Koronapandemian myötä lapsiperheet ovat kohdanneet uusia haasteita ja arki on muuttunut (Heino & Kara 2020; Kubb & Foran 2020; Molnar ym. 2021).

3 COVID-19-pandemian vaikutuksia vanhemmuuteen

Muutokset lapsiperheiden arjessa eivät koske vain hetkellisiä poikkeusoloja ja sosiaalista eristäytymistä, vaan pandemian vaikutukset ovat pitkäkestoiset ja moninaiset. Esimerkiksi perheen taloudellisilla haasteilla (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 37) ja vanhempien stressitason kohoamisella (Kubb & Foran 2020) voidaan olettaa olevan pitkäkestoisia vaikutuksia perheiden hyvinvointiin myös koronapandemian jälkeen.

3.1 Sosiaalisen tuen puute ja taloudelliset haasteet

Eveliina Heino ja Hanna Kara (2020) tarkastelevat tutkimuksessaan lapsiperheiden vanhempien kuvauksia saadusta sosiaalisesta tuesta poikkeusolojen aikana. Sosiaalisten kontaktien rajoitusten myötä perheiden tuen tarpeet muuttuivat tai lisääntyivät työ-, päiväkotijärjestelyjen muuttuessa. (Heino & Kara 2020: 252.) Kelan työttömyyskorvausten hakemusten määrä yli kolminkertaistui verrattuna edelliseen vuoteen. Sosiaalibarometrin ennakkotietojen mukaan myös ruoka-avun tarve, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemukset, velkaongelmat ja vuokratilanteet lisääntyivät. Kelan palveluiden siirtyminen verkkoon vaikeutti esimerkiksi vieraskielisten asiakkaiden asiointia. Varhaiskasvatukseen, neuvolan ja muiden terveystaloudellisten palveluiden käyttö väheni. (Heino & Kara 2020: 252.) Omaan tuen tarvetta oli kuitenkin poikkeustilanteen vuoksi hankalaa arvioida, eikä osa vanhemmista halunnut ottaa ulkopuolista apua vastaan, jotta he eivät kuormittaisi palveluita (Heino & Kara 2020: 258).

Poikkeustilanteen aiheuttamat taloudelliset haasteet voivat vaikuttaa lapsiperheiden hyvinvointiin laajemminkin. Perheen tulotason romahtaminen voi aiheuttaa vanhempien mielenterveysongelmien lisäksi myös lasten mielenterveysongelmia, ja palveluiden heikentyessä vaikutukset moninkertaistuvat (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 37).

3.2 Vanhempien stressi

Christian Kubb ja Heather M. Foran (2020) tutkivat saksalaisten ja itävaltalaisten 0–6-vuotiaiden lasten vanhempien COVID-19-virukseen liittyvää stressiä ja ahdistusta. Heidän tutkimuksensa mukaan lasten vanhempien stressi- ja ahdistustasot olivat nousseet lastenhoidollisten velvoitteiden ja työttömyyden vuoksi. Vanhempia kuormittivat myös lasten etäkoulu ja se, että koko perhe vietti paljon aikaa kotona yhtä aikaa. Kubbin ja Foranin tutkimuksen mukaan eniten kuormittuneita olivat perheet, joiden sosioekonominen asema oli alhainen. Vanhempien pitkäaikaisen kohonneen stressitason voidaan olettaa vaikuttavan ajan myötä negatiivisesti perheiden hyvinvointiin. (Kubb & Foran 2020.) Myös Lucie Cluver kumppaneineen nostaa esiin vanhempien COVID-19-pandemian aikana kohonneen stressitason. Tutkimuksen mukaan vanhempien stressi on pahimmillaan johtanut vanhempien väkivaltaiseen käytökseen lapsiaan kohtaan. (Cluver ym. 2020.)

Myös lapsen erityisen tuen tarve on koronapandemian aikana ollut vanhempien kuormitusta lisäävä tekijä. Jie Ren ja hänen kumppaninsa tutkivat kiinalaisten erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ahdistusta koronapandemian aikana (Ren ym. 2020). Vanhemmuuden stressi, joka kumpuaa vaatimuksesta olla hyvä vanhempi, on yhteydessä lasten käytösongelmiin. Koronapandemian aikana erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat kohtaavat enemmän vaikeuksia ja ponnistelevat enemmän huolehtiakseen lastensa oppimisesta ja elinoloista kuin tyypillisesti kehittyneiden lasten vanhemmat. Tämän vuoksi tulisi panostaa erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän vanhempiensa psykologiseen hyvinvointiin poikkeustilan aikana. (Ren ym. 2020.)

3.3 Lasten kaltoinkohtelu

Beth Molnar kumppaneineen tutkii lasten kaltoinkohtelua Yhdysvalloissa koronapandemian aikana. Tutkimuksen mukaan lasten vakava kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö Yhdysvalloissa lisääntyi COVID-19-pandemian alkaessa levitä, mutta niistä tehtyjen ilmoitusten määrä väheni. Yhdysvalloissa koulujen henkilöstö tekee suurimman osan lastensuojeluilmoituksista, ja koulujen sulkeminen aiheutti sen, ettei lasten kaltoinkohtelua voitu havaita. Myös rutiiniterveystarkastusten ja ennaltaehkäisevän terveydenhuollon käyntien lykkääminen on osaltaan estänyt lasten kaltoinkohtelun havaitsemista. Myös Molnarin ja kumppaneiden tutkimuksessa nostetaan esiin vanhempien lisääntynyt

stressi, joka on aiheutunut työttömyydestä, koulujen sulkemisesta tai sosiaalisesta eristäytymisestä. Vanhempien stressi on voinut myötävaikuttaa lasten kaltoinkohteluun ja lasten huolenpidon laiminlyöntiin. (Molnar ym. 2021.)

Lasten kaltoinkohtelu poikkeusaikana on huolen aihe myös Suomessa. Valtioneuvoston tiedepaneeli (2020) raportoi kevään 2020 vaikutuksista suomalaisiin lapsiperheisiin. Raportin mukaan muun muassa poliisin kotihälytyskäynnit lisääntyivät koko maassa vuoden takaiseen verrattuna 30 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla lastensuojeluilmoitukset vähentyivät, erityisesti koskien lapsiin kohdistuvia kaltoinkohteluepäilyjä. Tämä voi merkitä sitä, että suuri osa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta jää havaitsematta. (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 27–28.)

4 Kasvatusyhteistyö poikkeusajan Suomessa

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien kasvatusyhteistyön tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018:34). Varhaiskasvatuksen ollessa merkittävä tekijä monen lapsiperheen arjessa, on kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin mahdollistamiseksi.

Eveliina Heinon ja Hanna Karan (2020) tutkimuksen mukaan lasten vanhemmat kokivat saaneensa kevään 2020 poikkeusaikana päiväkodista emotionaalista tukea, joka näkyi ammattilaisten välittävänä asenteena. Vanhemmat kokivat ammattilaisten haluavan aidosti auttaa perheitä sekä ymmärtävän vanhempien tunteita ja vastaavan niihin. Tällaisesta välittämisestä konkreettisena esimerkkinä olivat ammattilaisten kehoitus ottaa yhteyttä, jos jokin huolettaa, tai päiväkodilta tulleet puhelut kotiin. Puheluiden lisäksi vanhemmat kokivat saaneensa emotionaalista tukea myös videokokousten, WhatsApp-sovelluksen ja sosiaalisen median alustojen välityksellä. (Heino & Kara 2020: 260–262.)

Heinon ja Karan (2020) kyselyyn vastasi enimmäkseen hyvin koulutettuja, suomenkielisiä ja naisiksi itsensä identifioivia henkilöitä. Kyselyyn vastaaminen edellytti sähköisten välineiden käyttöä, internet-yhteyttä sekä sosiaalisten medioiden seuraamista samoin kuin kiinnostusta, aikaa ja mahdollisuuksia vastata kyselyyn. (Heino & Kara 2020: 225–226.) Kyselyn avulla ei siis välttämättä saatu todenmukaista ja kattavaa kuvaa perheiden sosiaalisen tuen toteutumisesta poikkeusaikana.

Katariina Mäkinen (2020) nostaa tutkimuksessaan esiin kasvatusinstituutioiden – siis koulun ja varhaiskasvatuksen - perheiden eriarvoisuutta lisäävät käytännöt koronakriisin aikana. Vaikka kasvatusinstituutioiden tarkoitus on tasoittaa yhteiskunnallisia eroja, on niissä rakentunut käsitys ”normaalista” lapsesta. ”Normaali” lapsi on keskiluokkainen, valkoinen, nimettävissä tytöksi tai pojaksi ja edistyy asetettujen tavoitteiden mukaan. Lasten väliset osaamiserot määritellään ”riskitekijöiksi”, ongelmiksi. Näihin riskitekijöihin luokitellaan esimerkiksi vanhempien matala koulutus ja lapsen äidinkieli. Perheiden moninaisuutta ei kuitenkaan riittävästi huomioitu etäopetusjakson aikana. Koronakriisi ja sitä myötä etäopetukseen siirtyminen lisäsi perheiden eriarvoisuutta, sillä esimerkiksi erilaisten tietojärjestelmien käyttö oli osalle vanhemmista jo tuttua, mutta osalle yhtä vierasta kuin lapsillekin. (Mäkinen 2020: 278–279.) Videokokousten, WhatsApp-sovelluksen ja sosiaalisen median alustojen hyödyntäminen vaativat myös välineitä, internetyhteyden sekä aikaa ja tilaa jotta niiden välityksellä voisi saada tarvittavaa tietoa ja tukea (Heino & Kara 2020: 262). Osa perheistä kamppaili sosiaalisen eristämisen aikana myös taloudellisten vaikeuksien keskellä (Mäkinen 2020: 279). Huoltajien vastuuttaminen poikkeustilanteen aikana siis kasvatti perheiden välistä eriarvoisuuden kuilua. Tämä eriarvoisuus näkyi myös Heinon ja Karan (2020) tutkimuksen vanhempien kokemuksissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten antamat, lapsen oppimista tukemaan tarkoitetut tehtävävinkit tuntuivat joistakin vanhemmista kuormittavilta lisävaatimuksilta (Heino & Kara 2020: 261).

Voidaan siis todeta, että kasvatusyhteistyö pandemiakriisin aikana ei ole ollut täysin ongelmaton ja onnistunutta, vaikka onnistumisiakin on koettu. Opinnäytetyöni tulosten ja opinnäytetyössäni tarkastelemani ajankohtaisen tutkimustiedon avulla voidaan kartoittaa pandemia-ajan kasvatusyhteistyöhön liittyviä haasteita ja myös onnistumisia, ja pohtia toimivia keinoja siihen, kuinka kasvatusyhteistyötä voitaisiin jatkossa toteuttaa erilaiset perheet huomioiden.

5 Tiedeyhteisön näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta poikkeusaikana

Kun lapsiperheiden arki muuttuu, tulee varhaiskasvatuksen vastata muuttuviin tarpeisiin. Maailmanlaajuisessa pandemiatilanteessa tuli toimia ripeästi, jotta viruksen leviämistä saatiin hillittyä, eikä vastaavanlaisesta tilanteesta ollut vielä kokemusta. Kasvatusyhteistyö pandemiakriisin aikana ei ole ollut täysin ongelmaton ja onnistunutta,

vaikka onnistumisiakin on koettu. Koronapandemian ja eristäytymisen vaikutukset tulevat olemaan pitkäkestoisia. On myös todennäköistä, että kevään 2020 kaltaisia poikkeustilanteita tulee vielä eteen. (Cluver ym. 2020; Shek 2021.) Tämän vuoksi on edelleen tärkeää pohtia varhaiskasvatuksen ja huoltajien välisen kasvatusyhteistyön toteuttamisen keinoja.

5.1 Yhteydenpidon kanavat

Teknologiaa hyödyntämällä voidaan tukea sosiaalisten kontaktien ylläpitämistä sekä tarjota tietoa huoltajille. Daniel Shek (2021) tutki hongkongilaisten opiskelijoiden elämänlaatuun vaikuttavia tekijöitä COVID-19-pandemian aiheuttaman etäopiskelun aikana. Hänen tutkimuksensa mukaan sosiaalinen eristäytyminen ja sosiaalisten kontaktien väheneminen oli yksi suurimmista negatiivisesti elämänlaatuun vaikuttavista tekijöistä. Shek toteaa, että internet-tekniikan avulla on epäilemättä mahdollista ylläpitää sosiaalisia kontakteja ja sitä kautta myös positiivista elämänlaatua. (Shek 2021.) Ren kumppaneineen (2020) ja Cluver kumppaneineen (2020) nostavat esiin kansallisten ja myös kansainvälisten organisaatioiden yhteistyössä laatimat internetsivustot, joilla on videoita ja vinkkejä vanhempien avuksi. Tämä ei kuitenkaan ole ongelmaton ratkaisu, sillä kaikilla perheillä ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia teknologian hyödyntämiseksi (Mäkinen 2020: 278–279; Heino & Kara 2020: 262).

Poikkeustilanteessa varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi kuitenkin olla enemmän yhteydessä huoltajiin vähentääkseen heidän stressiään (Ren ym. 2020), ja myös tunnistaakseen asiakasperheiden tuen tarpeita. Puhelimitse saavutetaan myös ne huoltajat, joilla ei ole mahdollisuutta hyödyntää internet-tekniikkaa. Puhelinkeskustelun avulla voidaan myös tarjota yksilöllistä ja tarkoituksenmukaista tukea perheille. Tämä näkyy Heinin ja Karan (2020) tutkimukseen osallistuneiden vanhempien vastauksissa, sillä he kokivat saaneensa emotionaalista tukea nimenomaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten puheluiden välityksellä (Heino & Kara 2020: 261).

Internet-tekniikan avulla voidaan siis tarjota yleisluontoista tukea ja neuvoa perheille. Tekniikan välityksellä ei kuitenkaan tavoiteta kaikkia asiakasperheitä, ja vaikeimmassa tilanteessa olevat, eniten tukea tarvitsevat perheet voivat jäädä tavoittamatta. Asiakasperheiden kanssa tulisi poikkeustilanteissa olla siis myös yksilöllisessä kontaktissa esimerkiksi puhelimen välityksellä.

5.2 Työyhteisöjen kehittäminen

Valtioneuvoston tiedepaneeli (2020) korostaa varhaiskasvatuksen ja koulujen roolia lasten hädän tunnistamisessa etäopetusaikana. Keskeistä on se, miten hyvin kasvatusinstituutioissa kyetään yhdessä työyhteisönä käsittelemään jaettava kokemusta poikkeusajasta, sekä tunnistamaan erityistä tukea tarvitsevat ja tarjoamaan heille tukea. Henkilökunnalle tulisi saada ohjeistusta yhteisen kokemuksen käsittelyyn ja siihen, miten vaikeimmissa tilanteissa olevat lapset tunnistetaan ja miten heihin ja heidän perheisiinsä voidaan kohdistaa tukitoimia. (Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 32.) Tähän tarpeeseen opinnäytetyöni pyrkii osaltaan vastaamaan. Kyselytutkimuksellani selvitin espoolaisen päiväkodin henkilöstön kokemuksia huoltajien tavoittamisesta ja tukemisesta koronapandemian aikana. Tulosten avulla he voivat löytää keinoja siihen, kuinka voivat parhaiten tukea asiakasperheidensä vanhemmuutta COVID-19-pandemian jatkuessa, sekä mahdollisen uuden poikkeustilan koittaessa.

5.3 Yhteisöllinen tukeminen

Molnar kumppaneineen (2021) ehdottaa lasten kaltoinkohtelun estämiseksi asuinalueiden sosiaalisia prosesseja ja perheiden sosiaalisen verkoston laajentamista. He tarkastelevat lasten kaltoinkohtelun ongelmaa Bronfenbrennerin *bioekologisen systeemitheorian* pohjalta, jonka mukaan ympäristöt, joissa lapsi elää ja toimii, vaikuttavat toisiinsa. Näissä ympäristöissä voi ilmetä sekä lapsen kehitystä edistäviä tekijöitä että riskitekijöitä. Muutos yhdessä systeemissä, yhdessä elinympäristössä, voi vaikuttaa myös muihin lapsen systeemeihin, joten lasten kaltoinkohteluun tulisi puuttua yhteisötasolla. (Molnar & Scoglio & Beardslee 2021.)

Molnarin ja kumppaneiden mukaan keskeistä pandemiasta toipumisen kannalta olisi rakentaa sosiaalista verkostoa, joka tukisi haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja heidän huoltajiaan. Tutkimusten mukaan yhteisöllisyys, sukupolvien välinen yhteistyö ja suuremmat sosiaaliset verkostot vähentävät lasten kaltoinkohtelun määrää asuinalueitasoisesti. Esimerkkinä yhteisötasolla toteutetusta sosiaalityöstä Molnar, Scoglio ja Beardslee esittelevät Jill D. McLeighn, James R. McDonellin ja Gary B. Meltonin Yhdysvalloissa Etelä-Carolinassa toteutetun mallin, jossa etsivät sosiaalityöntekijät ja vapaaehtoiset tekivät jalkautuvaa sosiaalityötä. Mallin avulla yhteisöön kyettiin rakentamaan sosiaalisen tuen verkostoja ja tarjoamaan tukea sitä tarvitseville perheille. Mallia versioitiin myöhemmin Israelissa, jossa sosiaalityön opiskelijat tekivät etsivää, jalkautuvaa

sosiaalityötä ja paransivat tätä kautta yhteisön perheiden ja sosiaalityöntekijöiden välistä raportointia. Molnar, Scoglio ja Beardslee toteavat, että yhteisöllisyyden rakentamiseksi tarvitaan pandemia-aikana uusia ratkaisuja, jotta sitä voitaisiin toteuttaa virtuaalisesti tai muilla sosiaalisen etäisyyden huomioivilla keinoilla. (Molnar ym. 2021.)

Lasten kaltoinkohtelun ehkäisyssä tarvitaan siis yksilöllisten keinojen lisäksi myös yhteisöllisiä lähestymistapoja, sillä myös ongelmien syntyyn vaikuttavat riskitekijät ovat monitahoisia (Pölkki 2016:254). Sosiaalipedagogisessa työssä yhtenä tavoitteena onkin auttaa ihmisiä liittymään niihin yhteisöihin, joita heidän ympärillään on, sekä tukea uusien yhteisöjen muodostamista (Nivala & Ryyänen 2019:174). Koronapandemia-ajan haasteena kuitenkin on, että perheiden ja huoltajien kokoontuminen ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen on vaikeutunut. Myös päiväkotit ovat yhteisöjä, joihin kuuluvat henkilöstön ja lasten lisäksi lasten perheet. Koronapandemian vuoksi ei kuitenkaan ole voitu järjestää esimerkiksi yhteisiä joulun- tai kevätjuhlia, joissa perheet voivat kohdata toisiaan. Pitkäaikaisen sosiaalisen eristytymisen aikana perhe ei välttämättä pääse osalliseksi yhteisöihin oman perheen ulkopuolella. Jos perheessä on haasteita esimerkiksi vuorovaikutuksessa, mielenterveysongelmia tai päihteidenkäyttöä, voi pitkäaikainen sosiaalinen eristyminen aiheuttaa ongelmien pahenemista, kun yhteisöt ja eri ympäristöt, kuten huoltajien työpaikat ja lasten koulu ja varhaiskasvatus, puuttuvat arjesta (Kubb & Foran 2020).

6 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössäni tarkastelen, kuinka varhaiskasvatuksen henkilöstö on tukenut asiakasperheidensä vanhemmuutta COVID-19-pandemian aikana. Yhtä ilmiötä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta (Kananen 2014: 27). Tässä opinnäytetyössä tarkasteltava ilmiö on vanhemmuuden tukeminen poikkeusaikana, ja ilmiötä tarkastellaan varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten näkökulmasta. Tutkimusongelma, tässä opinnäytetyössä siis se, kuinka varhaiskasvatuksen henkilöstö on tukenut vanhemmuutta poikkeusaikana, muutetaan tutkimuskysymyksiksi, sillä kysymyksiin on helpompi vastata kuin ongelmaan (Kananen 2014: 27). Tutkimuskysymyksiin saaduilla vastauksilla ratkaistaan tutkimusongelma (Kananen 2014: 24).

Opinnäytetyössäni pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia haasteita varhaiskasvatuksen henkilöstö on kokenut asiakasperheiden vanhemmuuden tukemisessa koronapandemian aikana?
2. Millaiset keinot varhaiskasvatuksen henkilöstö on kokenut toimiviksi asiakasperheiden vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta koronapandemian aikana?

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset muotoutuivat, kun pohdin yhdessä työelämäkumppaninani toimivan päiväkodin johtajan kanssa, mitä asioita haluan opinnäytetyölläni selvittää, sekä sitä, onko kohderyhmänä varhaiskasvatuksen henkilöstö vai varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajat. Pohdin myös, mitä hyötyä opinnäytetyöstäni voi olla sekä työelämäkumppanilleni että laajemmin yhteiskunnalle. Hyöty työelämäkumppanille on, että he voivat löytää keinoja vanhemmuuden tukemiseen, kun heidän kokemuksiaan on koottu. Opinnäytetyöni voi toimia keskustelunavaajana työyhteisössä ja auttaa jäsentämään työyhteisön kokemuksia. Jotta voidaan kehittää työyhteisön keinoja vanhemmuuden tukemisessa, tulee ensin selvittää, millaisia haasteita juuri tällä työyhteisöllä on ollut, sillä näin tiedetään, mitä tulee kehittää. Haasteiden lisäksi tulee selvittää myös työyhteisön osaaminen, eli opinnäytetyöni kontekstissa ne keinot, jotka varhaiskasvattajat ovat kokeneet toimiviksi. Jotta siis voidaan kehittyä, tarvitaan nykytilan kuvausta. (Suomen kuntaliitto 2011:7.)

7 Työelämäkumppani ja menetelmät

7.1 Työelämäkumppani

Opinnäytetyöni työelämäkumppani on espoolainen kunnallinen päiväkotitoiminta. Tavoitteenani oli koota päiväkodin henkilöstön kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta kevään 2020 poikkeusaikana. Kysely osoitettiin kaikille niille henkilöstön jäsenille, jotka tekevät kasvatustyötä asiakasperheiden kanssa. Tarkoituksena oli koota heidän näkemyksiään siitä, millaiset keinot ovat olleet toimivia, ja millaisia haasteita he ovat koronapandemian aikana kohdanneet. Opinnäytetyön tulosten avulla päiväkodin henkilöstö voi löytää keinoja siihen, kuinka he voivat parhaiten tukea asiakasperheidensä vanhemmuutta COVID-19-pandemian jatkuessa, sekä mahdollisen uuden poikkeustilan koittaessa.

7.2 Menetelmät

Laadullisessa opinnäytetyössäni halusin koostaa varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä. Valitsin menetelmäksi kyselyn, sillä kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee, on järkevää kysyä asiaa häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2018: 62). Tutkimusongelman ratkaisemiseksi laadittuja tutkimuskysymyksiä ei kuitenkaan sellaisenaan esitetä tutkittaville (Kananen 2014: 24). Kyselyni koostui siis tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi laadituista muista kysymyksistä. Kysely on menettelytapa, jossa tiedonantajat itse täyttävät heille esitetyn kyselylomakkeen (Tuomi & Sarajärvi 2018: 62). Kysymykset voidaan jakaa avoimiin ja strukturoituihin kysymyksiin. Avointen kysymysten ääripäässä ovat yleisluontoiset kysymykset, ”*Mikä tämä on?*”, kun toisen ääripään strukturoidussa kysymyksissä annetaan etukäteen oletetut vastausvaihtoehdot. (Kananen 2014: 24.) Avoimet kysymykset tuottavat tekstiä, lauseita ja tarinoita, joista tulee löytää ratkaisu asetetulle tutkimusongelmalle (Kananen 2014: 25). Toteutin opinnäytetyöni kyselytutkimuksen vallitsevan koronapandemiatilanteen vuoksi sähköisellä kyselylomakkeella. Opinnäytetyöni kyselylomake koostui taustatietoja (*Nykyinen työtehtäväsi*) sekä ensimmäistä kysymystä (*Millaisin keinoin olet ollut yhteydessä huoltajiin koronapandemian aikana?*) lukuun ottamatta avoimista kysymyksistä. Kyselylomake (liite 1) oli kaikille vastaajille samanlainen, ja lähetin sen sähköpostitse saatekirjeen kanssa päiväkodin johtajalle, joka lähetti lomakkeen eteenpäin yksikön henkilöstölle. Päiväkodissa työskenteli 30 varhaiskasvattajaa.

Kyselyyn vastasi kahdeksan varhaiskasvattajaa, eli 27 % päiväkodissa työskentelevistä varhaiskasvattajista. Kaikki vastaajat vastasivat lähes kaikkiin kysymyksiin, lukuun ottamatta kuudetta kysymystä (*Millaista lisäkoulutusta tarvitsisit, jotta voisit parhaiten tukea asiakasperheiden vanhemmuutta poikkeusaikana?*), johon jätti vastaamatta kolme vastaajaa, sekä seitsemättä kysymystä (*Muuta sanottavaa vanhemmuuden tukemisesta poikkeusaikana?*), johon jätti vastaamatta kaksi vastaajaa.

Kokosin kyselylomakkeen vastaukset yhdeksi tekstitiedostoksi, josta etsin värikoodaamalla samankaltaisuuksia, mutta myös sellaisia näkemyksiä, jotka poikkeavat muiden kyselyyn vastanneiden näkemyksistä, jotta aineistosta saatiin mahdollisimman kattava ja realistinen kuva. Koodimerkit, tässä tapauksessa värit, ovat eräänlaisia sisään kirjoitettuja muistiinpanoja, joiden avulla voidaan esimerkiksi jäsentää sitä, mitä aineistosta kerätään (Tuomi & Sarajärvi 2018: 78). Koodaamisen jälkeen teemoittelin vastaukset

vastausaineistosta nousevien teemojen mukaan, pitäen kuitenkin vahvana tausta-ajatuksena opinnäytetyöni tutkimuskysymykset. Teemoittelua voidaan verrata aineiston luokitteluun, mutta kun luokittelussa voidaan esimerkiksi laskea tiettyjen sanojen lukumääriä, painottuu teemoittelussa se, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 79). Teemoittelun jälkeen laadin opinnäytetyöni tutkimuskysymysten kannalta oleellisimmista teemoista ympyräkaaviot selkeyttämään tuloksia.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan muutamaa havaintoyksikköä, tässä tapauksessa siis kahdeksan varhaiskasvattajan kokemuksia, hyvinkin perusteellisesti, kuitenkin niin, ettei se anna mahdollisuutta yleistämiseen (Kananen 2014: 17). Opinnäytetyöni tuloksia ei sellaisenaan voida hyödyntää muiden varhaiskasvatusyksiköiden käyttöön, sillä ne kuvastavat kyselyyn vastanneiden henkilöiden omia kokemuksia ja laajemmin ajateltuna tutkimuksen kohteena olevan varhaiskasvatusyksikön toimintatapoja. Kyselylomaketta voidaan kuitenkin hyödyntää myös muissa varhaiskasvatusyksiköissä poikkeusajan kokemusten kokoamiseksi ja niiden reflektoimiseksi.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä tulosten uskottavuutta voidaan mitata siitä näkökulmasta, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla (Tutkimuseettinen lautakunta 2012: 6). Opinnäytetyössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aineiston keräämis- ja analyysimetodit on kuvailtu, jolloin prosessia ja tuloksia on mahdollista arvioida (Tuomi & Sarajärvi 2018: 123). Olen kuvailut näitä metodeja kappaleessa 7.2.

Tutkimusta tehdessä tutkimuskohteiden väärin kohtelu tai vahingoittaminen saa aivan toisenlaisen merkityksen kuin arkielämän suhteissa (Tuomi & Sarajärvi 2018: 109). Vaikka opinnäytetyössä ei ole kyse varsinaisesta tutkimuksesta, tulee opinnäytetyön laatijan kuitenkin huomioida, kuinka opinnäytetyön tulosten esittäminen ja niiden julkaiseminen voivat vaikuttaa niihin henkilöihin, jotka ovat osallistuneet tiedonantoon. Nämä asiat huomioiden opinnäytetyöni sähköinen kysely tehtiin tietoturvalisellä e-lomakkeella. Vastaajien henkilötietoja ei kerätty, ja kyselyyn vastattiin anonymisti. Hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen (Tutkimuseettinen lautakunta 2012:6) hankin myös tutkimusluvan Espoon kaupungilta ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn saatekirjeessä kerrottiin vastaajille, ettei heidän henkilötietojaan kerätä, ja että kyselyvastaukset tullaan hävittämään, kun aineistoa ei enää tarvita. Anonymiteetin varmistamiseksi

opinnäytetyössä ei myöskään mainita kyselytutkimukseen osallistuneen varhaiskasvatustyksikön nimeä. Koska kysely toteutettiin sähköisesti, ovat kyselyvastaukset tekstimuodossa. Anonymiteetin ja viestin selkeyden vuoksi suorista lainauksista on korjattu kielelliset tunnistettavuustekijät, kuten murreilmaisut.

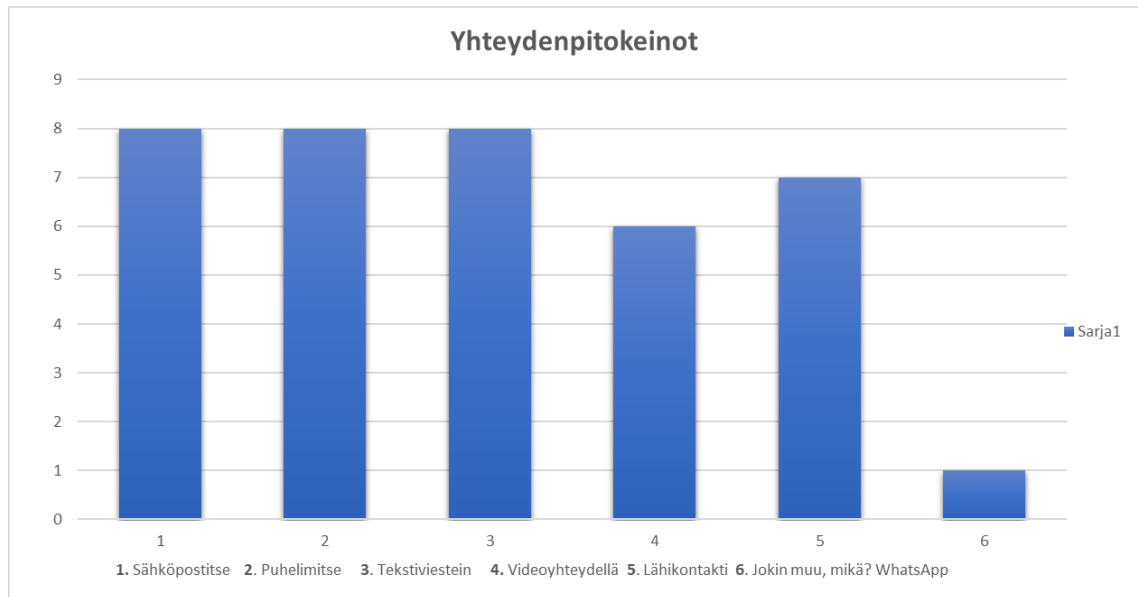
Hyvän tieteellisen käytännön mukaan muiden tutkijoiden työtä on kunnioitettava viittamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla (Tutkimuseettinen lautakunta 2012:6). Opinnäytetyössäni olen selkeästi ilmaissut käyttämäni lähteet ja viitannut niihin asianmukaisesti. Opinnäytetyön lopussa on lähdeluettelo, jonka avulla lukija voi halutessaan tutustua käyttämiini lähteisiin. Teoreettisina lähteinä on käytetty ajankoh- taista tieteellistä tutkimusta, näin ollen teorian tieto ei ole vanhentunutta.

8 Opinnäytetyön kyselytutkimuksen tulokset

Sähköiseen kyselytutkimukseen vastasi kahdeksan kolmestakymmenestä (27 %) päiväkodissa työskentelevästä varhaiskasvattajasta. Vastaajista kuusi on varhaiskasvatuksen opettajia, yksi vastaajista työskentelee varhaiskasvatuksen lastenhoitajana ja yksi laaja-alaisena varhaiskasvatuksen erityisopettajana.

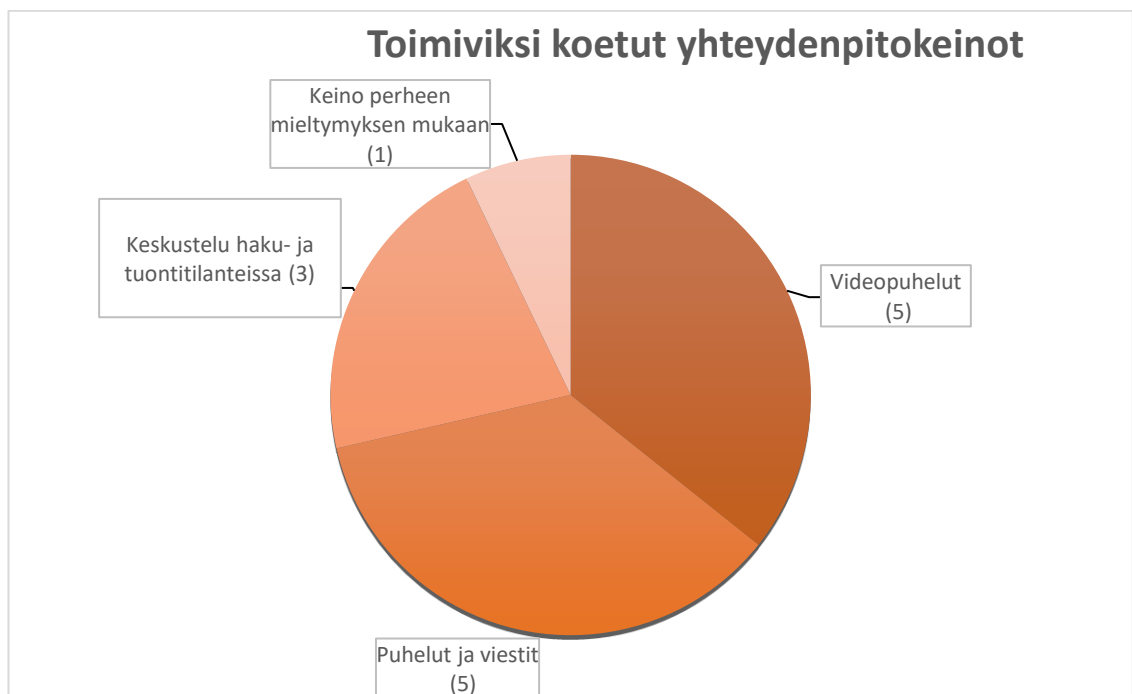
8.1 Yhteydenpitokeinot

Kun vanhempien kanssa ei ole voitu pitää esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluja ja vanhempainiltoja kasvokkain, on päiväkodissa otettu käyttöön perinteisten yhteydenpitokeinojen, kuten puheluiden ja viestien rinnalla videokeskustelut. Videoyhteydellä on myös otettu mukaan kotona karanteenissa olevia lapsia ryhmän toimintaan, esimerkiksi aamupiiriin.

Kuvio 1. Vastaajien käyttämät yhteydenpitokeinot huoltajiin koronapandemian aikana.

Kaikki kahdeksan kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa olivat pitäneet yhteyttä huoltajiin sähköpostitse, puhelimitse ja tekstiviestein. Seitsemän kahdeksasta vastaajasta oli ollut lähikontaktissa huoltajiin, ja kuusi vastaajaa oli ollut huoltajiin videoyhteydessä. Yksi vastaajista oli käyttänyt yhteydenpidon kanavana WhatsApp-sovellusta.

Kuvio 2. Yhteydenpitokeinot, jotka kyselyyn vastaajat kokivat toimiviksi vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta (kappaletta teemoitelluista vastauksista).

Se, millaiset yhteydenpitokeinot koettiin toimiviksi vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta, vaihteli. Perhe- ja asiakaslähtöinen toimintatapa nousi esiin yhden varhaiskasvattajan vastauksessa, jossa hän kuvasi yhteydenpitokeinon vaihtelevan asiakasperheittäin sen mukaan, minkä yhteydenpitokeinon perhe kokee luonnollisimmaksi.

Kaikki mahdolliset yhteydenpitokeinot ovat olleet käytössä vähän sen mukaan minkä perheet itse kokevat luonnollisimmaksi keinoksi kommunikointiin varhaiskasvatuksen kanssa. (Varhaiskasvattaja 3)

Perinteisten puheluiden ja viestien rinnalla videoyhteys yhteydenpitokeinona nousi esiin viidessä vastauksessa. Videopuhelun kuvattiin olevan hyvä keino kohdata huoltajia poikkeusaikana, sillä videoyhteyden avulla nähdään keskustelukumppanin kasvot, toisin kuin esimerkiksi puhelimitse keskusteltaessa. Videoyhteys koettiin myös käytännöllisenä, sillä huoltajien ei tarvitse tulla päiväkodille, eikä varhaiskasvattajien tarvitse suunnitella fyysistä tilaa esimerkiksi vanhempainillan järjestämiseksi.

Videopuhelut niihin perheisiin, jotka ovat pitäneet lapsensa kotona epidemia alettua. (Varhaiskasvattaja 1)

Vasukeskustelut teams-kokouksena. (Varhaiskasvattaja 4)

Mikään ei voita kohtaamisia tuonti- ja hakutilanteissa, mutta Teams-yhteydet voittavat kuitenkin pelkät puhelut ja viestit, koska kasvojen näkeminen on tärkeää ja tuo lämpöä ja aitoutta kohtaamisiin. (Varhaiskasvattaja 5)

Oli hyvä kokemus pitää vanhempainilta Teamsin kautta, oli rentouttava kokous. Vanhempien ei tarvinnut järjestää kumpi tulee kokoukseen ja meidän ei tarvinnut järjestää paikkaa. (Varhaiskasvattaja 8)

Kaksi kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista nosti esiin myös keskustelun huoltajien kanssa silloin, kun he tuovat lastaan päiväkotiin tai hakevat lapsensa kotiin.

Nykyään viestit ja keskustelut haku ja noutotilanteissa. (Varhaiskasvattaja 1)

Keskustelu (kuulumiset) haku- ja tuomistilanteessa. (Varhaiskasvattaja 6)

8.2 Konkreettiset keinot vanhemmuuden tukemiseen poikkeusaikana

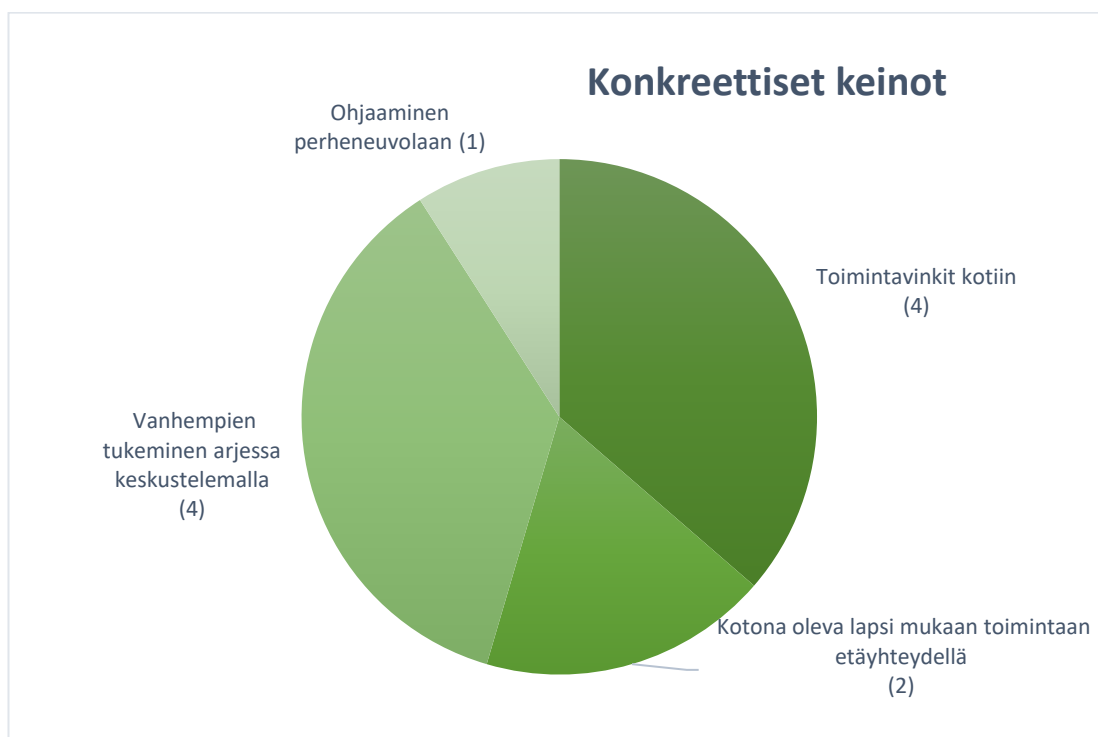
Poikkeusajan vuoksi lapsiperheiden arki voi muuttua esimerkiksi silloin, kun perhe tai osa perheestä jää karanteeniin. Koko perhe saattaa viettää aikaa yhdessä kotona

menemättä harrastuksiin, kouluun, varhaiskasvatukseen tai töihin. Kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat kertovat antaneensa toimintavinkkejä kotona oleville asiakasperheille.

On annettu perheille esimerkkejä (tehty toimintapaketteja) siitä, mitä kotona sisällä ja pihalla voi lapsen kanssa yhdessä tehdä. (Varhaiskasvattaja 3)

Lähettänyt lapselle tehtäviä, joita lapsi voi tehdä vanhemman kanssa ollessaan karanteenissa. (Varhaiskasvattaja 4)

Konkreettiset ohjeet toimintakalenterin käyttämisessä; toimintakalenterissa auki kirjoitettuna ryhmän toiminta; vinkkejä tulostettavista värityskuvista; vinkkejä lautapeleistä/leikeistä. (Varhaiskasvattaja 6)

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien kuvaamat konkreettiset keinot vanhemmuuden tukemiseen poikkeusaikana (kappaletta teemoitelluista vastauksista).

Poikkeusaikana lapsi saattaa olla pitkiäkin aikoja poissa varhaiskasvatuksesta, jolloin hän ei pääse mukaan lapsiryhmän toimintaan, eikä näe ryhmänsä lapsia tai aikuisia. Kaksi kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa kertoi, että kotona olevia lapsia oli otettu mukaan ryhmän toimintaan etäyhteyksin.

Lapsi on saanut osallistua aamupiiriin etäyhteyden avulla. (Varhaiskasvattaja 3)

Etäyhteys(aamupiiri) on suonut kotona olevalle lapselle ja perheelle yhteyden. (Varhaiskasvattaja 5)

Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan luottamuksen rakentamista tärkeänä kaikissa kohtaamisissa huoltajien kanssa. Vuorovaikutus huoltajien kanssa on tasa-arvoista, ja syntyy arjen tilanteissa kuuntelun ja dialogin kautta. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 28.) Kyselyvastauksista nousi esiin lämmin vuorovaikutus ja vanhempien tukeminen arjen pyörittämisessä keskustelun keinoin. Vanhempien kanssa oli keskusteltu heidän huolistaan ja heitä oli ohjattu päivittäisen rutiinin muodostamisessa. Perheitä oli tarvittaessa ohjattu myös tukipalveluiden piiriin.

Keskustelu lapsen hyvinvointiin liittyvistä asioista puhelimitse ja ohjaaminen perheneuvolaan (Varhaiskasvattaja 7)

Kohtaamiset kasvokkain ovat olleet ehkä eniten lämpöä ja tukea sisältäviä ja tuoneet fiiliksen yhteen hiileen puhaltamisesta ja siitä, että yhdessä tästä selvittäään. (Varhaiskasvattaja 5)

Osan perheiden kanssa kävin keskustelua whatsapp/ teams kokousten kanssa, jolloin koin, että oli helpompi lähestyä perhettä ja pystyimme puhumaan perheiden huolista tai miten työn pystyy yhdistämään lasten kanssa puuhasteluun ja annoin vinkkejä. (Varhaiskasvattaja 1)

On ohjattu päivittäisen rutiinin muodostamisessa. (Varhaiskasvattaja 3)

8.3 Haasteet vanhemmuuden tukemisessa poikkeusaikana

Kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat olivat kohdanneet monenlaisia haasteita vanhemmuuden tukemisessa poikkeusaikana. Olikin haastavaa löytää yhtenäisiä vastauksia, ja ympyräkaavio vastaajien kokemista haasteista (kuvio 4) kuvaakin hyvin vastausten moninaisuutta. Monessa kyselyvastauksessa kuvattiin useaa erilaista haastetta. Kyselyvastauksista löytyi kuitenkin myös hieman yhteneväisyyksiä. Neljä kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa toi esiin kielimuurin asiakasperheiden ja varhaiskasvatuksen välillä. Poikkeusaikana perheille on esimerkiksi lähetetty tiedotteita sähköpostitse, mutta varhaiskasvattajilla ei ole varmuutta siitä, ovatko perheet ymmärtäneet tiedotteen sisältöä. Kun varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ja huoltajilla ei ole yhteistä kieltä, on pu-

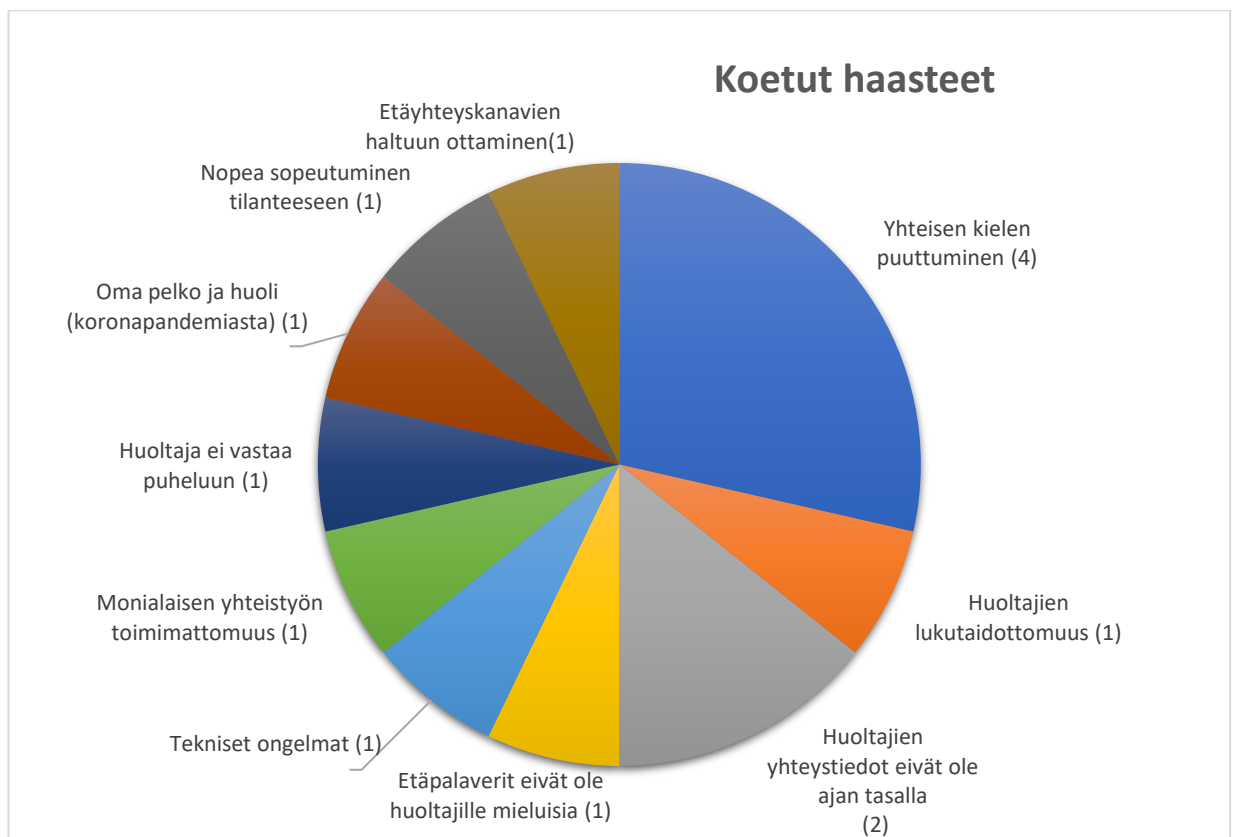
helin- tai videoyhteyttä käytettäessä mukana oltava tulkki, jolloin spontaanit yhteydenotot ovat haasteellisia. Poikkeusaikana on myös haastavampaa käyttää kommunikoinnin tukena normaalitilanteissa käytettäviä eleitä ja kuvatukea.

Koin hankalaksi pitää yhteyttä niihin perheisiin, joiden kanssa meillä ei ole yhteistä kieltä. Fyysisesti paikan päällä voit elein ja kuvin käydä asiaa läpi, mutta viestein et voi olla varma tuleeko asia ymmärrettyä puolin ja toisin. (Varhaiskasvattaja 1)

Osalla vanhemmista ei ole sähköpostiosoitetta tai riittävää kieli- tai lukutaitoa tiedotteiden lukemiseen. (Varhaiskasvattaja 2)

Monikielisissä perheissä haasteena on suomen kielen osaaminen, joten yhteydenottoihin tarvitaan mukaan aina tulkki. (Varhaiskasvattaja 3)

Haasteena on ollut esim. sähköpostilla lähetetyt tiedotteet vanhemmille, joiden äidinkieli ei ole suomi. En ole aina saanut selville onko vanhemmat ymmärtäneet tiedotetta. (Varhaiskasvattaja 4)

Kuvio 4. Haasteet, joita kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat kokivat vanhemmuuden tukemisessa poikkeusaikana (kappaletta teemoitelluista vastauksista).

Poikkeusaikana varhaiskasvattajien on käytettävä enemmän etäyhteyksiä huoltajien tai yhteistyökumppaneiden kanssa käytävään keskusteluun, mutta myös kotona olevien perheiden tavoittamiseksi. Toisinaan perheiden tavoittamiseen liittyvät haasteet ovat teknisiä, mutta kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat kertovat myös tilanteista, jolloin perheitä ei ole tavoitettu, koska huoltajat eivät ole ilmoittaneet ajantasaisia yhteystietojaan tai eivät vastaa puheluihin.

Vanhempien tavoittaminen on toiminut pääasiallisesti hyvin, yksittäisiä toimimattomia sähköpostiosoitteita lukuun ottamatta. (Varhaiskasvattaja 5)

On haasteita, jos me järjestämme kokouksen Teamsin kautta mutta yhden perhe ei pääse osallistumaan teknisen ongelman tai muun syyn vuoksi. (Varhaiskasvattaja 8)

Toisinaan perhe ei vastaa soittoon tai puhelinnumerot vaihtuvat ilman ilmoitusta päiväkodille. (Varhaiskasvattaja 3)

Osa vastaajista nosti esiin poikkeusaikojen alun haastavuuden. Koronapandemian alkuvaiheessa koko tilanne tuntui haastavalta ja absurdilta, ja tilanteeseen oli sopeuduttava nopeasti. Oli haastavaa ottaa perheiden tukijan rooli, kun itsekkin oli peloissaan tilanteesta. Toisaalta se, että sama pelko yhdisti kaikkia, auttoi ymmärtämään perheiden kokemuksia.

Pandemian alussa, kun kaikki oli kaikille uutta, oli aluksi haastavaa asettaa oman pelon ja huolen yläpuolelle ja antaa tukea toisille. Toisaalta sama pelko yhdisti meitä kaikkia, ymmärsimme hyvin mitä toinen koki ja miksi toimi tietyllä tavalla. (Varhaiskasvattaja 1)

Yllättävän hyvin on sujunut, vaikka aluksi keväällä 2020 tilanne tuntui todella haastavalta ja absurdilta. Meiltä vaadittiin nopeaa reaktiokykyä sopeutumiseen uudessa tilanteessa toimimiseen. Aluksi myös Teams tuntui vaikealta ottaa haltuun. (Varhaiskasvattaja 3)

8.4 Monialainen yhteistyö

Espoon varhaiskasvatuksessa on kattavat yhteistyörakenteet neuvolan, lasten terapia- palveluiden ja erikoissairaanhoidon kanssa. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja perheiden tarkoituksenmukaiset palvelut. Lapsiryhmän henkilöstö ohjaa perheen tarvittaessa tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Varhaiskasvatus, lasten kuntoutuspalvelut ja neuvola

toimivat yhdessä noudattaen Triangelimallia, jonka tavoitteena on selkeyttää yhteistyöprosesseja ja varmistaa, että lapsen tukeminen aloitetaan heti, kun lapsen tuen tarve on havaittu. Kuntoutuspalvelut ja perheneuvola tekevät myös ohjaus- ja konsultaatiokäyntejä varhaiskasvatukseen. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 28–29.)

Kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien näkemykset monialaisen yhteistyön toteutumisesta koronapandemian aikana vaihtelivat runsaasti. Kaksi kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa koki, että alkuvaikeuksien jälkeen yhteistyö on toiminut paremmin etäyhteyskokousten myötä. Myös esimerkiksi terapiapalvelut ovat koronapandemian alkuvaiheen jälkeen palanneet tekemään päiväkotikäyntejä.

Yhteistyö on mielestäni ollut jo toimivampaa, kun olemme pystyneet pitämään Teams kokouksia. (Varhaiskasvattaja 1)

Aluksi keväällä 2020 yhteistyö toimi vain etäyhteyksin, kun kaikki käynnit peruttiin. Syksystä 2020 lähtien tilanne on pikkuhiljaa parantunut ja yhteistyötahot ovat palanneet tekemään päiväkotikäyntejä. (Varhaiskasvattaja 3)

Kuitenkin myös monialaisen yhteistyön toimimattomuus ilmeni vastausmateriaalista. Yksi kyselyyn vastannut varhaiskasvattaja kertoi, että ajan varaaminen palveluihin on poikkeusaikana ollut haastavaa, ja erityisesti maahanmuuttajataustaiset perheet hyötyivät enemmän lähikontakteista kuin etätapaamisista.

Huonosti. Perheitä on vaikeampi ohjata palvelujen pariin ja esim. neuvolan aikojen saaminen on vaikeampaa kuin ennen. Osa palveluista, joiden pitäisi varsinkin maahanmuuttajataustaisille olla kasvokkain on etänä. (Varhaiskasvattaja 7)

Kaksi kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa koki, että yhteistyö ei juuri ollut muuttunut aikaisemmasta. Heidän kokemuksensa mukaan monialainen yhteistyö on ennen poikkeusaikaakin ollut etäyhteys-painotteista, ja normaaliolojen tavoin terapiapalveluita on kyetty järjestämään koronapandemiankin aikana päiväkodin tiloissa.

Monialainen yhteistyö on aikaisemminkin ollut hyvin sähköposti/puhelu -painotteista. Heidän kanssa yhteistyö on muuttunut hyvin vähän. Ehkä vain teams-kokoukset ovat uusi yhteispitotapa heidän kanssa (Varhaiskasvattaja 4)

On toteutunut hyvin, koska terapiapalvelut on järjestetty kuitenkin päiväkodin tiloissa. Muissa tapauksissa olemme olleet yhteydessä puhelimitse. (Varhaiskasvattaja 6)

8.5 Lisäkoulutuksen tarve

Kaksi kyselyyn vastannutta varhaiskasvattajaa koki tarvitsevansa tietoteknistä lisäkoulutusta sekä aikaa digitaitojen opetteluun voidakseen paremmin tukea perheitä poikkeusaikana.

Atk-koulutusta (Varhaiskasvattaja 1)

Lisäkoulutusta sisällön jakamiseen esim. teams:n kautta ja etenkin aikaa harjoitella digitaitoja, jotta niitä voi käyttää esim. erilaisten sisältöjen jakamiseen vanhemmille. (Varhaiskasvattaja 4)

Vastauksissa nousi esiin myös vastaajien toive saada lisätietoa siitä, kuinka he voisivat tarjota huoltajille enemmän konkreettisia tukikeinoja. Vastaajat toivoivat saavansa tietoa vanhemmille kotiin jaettavista linkeistä sekä tietoa paikoista, joista vanhemmat voisivat saada tukea omalla kotikielellään.

Tietoa paikoista, joista vanhemmat voivat saada tukea ja keskusteluapua omalla kotikielellä. (Varhaiskasvattaja 2)

Lisäksi olisi mukava saada tietää linkkejä, joita voi jakaa vanhemmille koteihin. (Varhaiskasvattaja 4)

9 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää kyselylomakkeen avulla, millaisia haasteita espoolaisen päiväkodin varhaiskasvattajat olivat kokeneet vanhemmuuden tukemisessa poikkeusaikana, sekä millaiset keinot he kokivat toimiviksi asiakasperheidensä vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Sähköiseen kyselyyni vastanneet varhaiskasvattajat olivat käyttäneet vaihtelevia yhteydenpitokeinoja huoltajien kanssa koronapandemian aikana. Teams-etäyhteys nousi esiin useassa vastauksessa toimivana yhteydenpitokeinona ja esimerkiksi vanhempainiltojen järjestämisen alustana. Erään vastaajan kokemuksen mukaan videoyhteys toi puheluiden ja viestien sijaan lämpöä kohtaamisiin huoltajien kanssa, sillä keskusteluun osallistujat näkevät toistensa kasvot. Heino ja Karan (2020) tutkimuksessa vanhempien kokema emotionaalinen tuki ja aito auttamishalu (Heino & Kara 2020: 260–262) näkyi siis myös opinnäytetyöni kyselyvastauksissa. Vanhempien kanssa oli keskusteltu heidän huolistaan ja ohjattu päivittäisen

rutiinin muodostamiseen sekä pohdittu yhdessä vanhempien kanssa, kuinka työn tekemisen kotona ja lastenhoidon voisi yhdistää. Eräs kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista kertoo myös haluavansa lisätietoa paikoista, joista huoltajat voisivat saada tukea ja keskustelua omalla kotikielellään.

Yksi ajankohtaisen tutkimuksen huolenaiheista on ollut se, kuinka eniten tukea tarvitsevat perheet voidaan koronapandemian aikana tunnistaa (Molnar ym. 2021; Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 32) ja tarjota heille tarvittavia tukipalveluja. Kyselyyni vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan perheitä oli ohjattu perheneuvolan piiriin, ja myös monialaista yhteistyötä esimerkiksi terapiapalveluiden kanssa oli pystytty hyödyntämään koronapandemian aikana – tosin vaihtelevasti. Vastaajien mukaan koronapandemian alun jälkeen yhteistyötahot ovat palanneet tekemään päiväkotikäyntejä, jolloin terapiapalveluita voidaan järjestää päiväkodin tiloissa. Toisaalta kuitenkin esimerkiksi neuvolan aikojen saaminen on ollut aiempaa haastavampaa, ja osa palveluista tulisi kyselyyn vastanneen varhaiskasvattajan näkemyksen mukaan järjestää etätoteutusten sijaan kasvokkain, varsinkin maahanmuuttajataustaisille perheille.

Teknologian hyödyntäminen vanhemmuuden tukemisessa ei aiemman tutkimuksen mukaan ole ollut ongelmantonta, ja on jopa lisännyt eriarvoisuutta perheiden välillä (Mäkinen 2020: 278–279; Heino & Kara 2020: 260–262). Kyselyyni vastanneet varhaiskasvattajat toivat esiin, kuinka fyysisessä kohtaamisessa kommunikoinnin osana käytettävät eleet ja kuvat jäävät pois esimerkiksi viestien välityksellä keskusteltaessa. Kun perheellä ja varhaiskasvattajalla ei ole yhteistä kieltä, ei ole varmuutta siitä, onko asia puolin ja toisin ymmärretty. Puhelin- tai videoyhteyttä käytettäessä mukana on oltava tulkki, jolloin spontaanit yhteydenotot ovat haasteellisia. Kun yhteydenpito pikaisia keskusteluja lukuun ottamatta tapahtuu etäyhteyksin, ongelmia tuottavat kyselyyni vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan myös toimimattomat etäyhteydet. Vastaajien mukaan on ollut myös tilanteita, jolloin huoltajat eivät ole ilmoittaneet ajantasaisia yhteystietojaan tai eivät vastaa puheluihin. Kyselyvastausten mukaan varhaiskasvattajilla on myös tarvetta tietotekniselle lisäkoulutukselle.

Analysoituani kyselyvastaukset esittelin ne sähköpostitse ja tulostettuna kyselyyn osallistuneen päiväkodin henkilöstölle ja pyysin heitä kommentoimaan niitä. Kommentointiehtotukseen vastasi kolme varhaiskasvattajaa. Kommentit liittyivät kirjoittamani tekstin ja tulosten esittämisen laadun lisäksi tietotekniikan hyödyntämiseen poikkeusaikana.

Yksi kommentoijista toi esiin pikatulkki-sovelluksen, joka on otettu käyttöön päiväkodissa.

Oliko niin, että kun teit kyselyä ja sait vastauksia meillä ei ollut vielä Túlka -sovellusta käytössä? Vastauksissa jotenkin korostui kasvattajien huoli viestien perillemenosta, kun ei ole yhteistä kieltä. (Kommenttija 1)

Túlka-pikatulkki-sovellus asennetaan mobiililaitteeseen, ja sillä saa tilattua tulkin puhelimeen pikaisesti (Túlka). Pikaisesti puhelimeen tilattava tulkkauspalvelu voikin olla todella hyödyllinen apu varhaiskasvattajille tilanteessa, jossa tulkkaustarve on äkillinen, eikä tulkkia ole voitu tilata paikalle etukäteen. Toinen kommentoija toteaaakin, että tilanne on jo muuttunut siitä, kun tein kyselyn, ja perheitä voidaan nyt tukea paremmin.

Uskon, että osaisimme nyt tukea perheitä paremmin. Teams on tutumpi ja osaisimme käyttää sitä monipuolisemmin. (Kommenttija 3)

Kommenteista voidaan havaita, että poikkeustilanteeseen sopeutuminen ja vanhemmuuden tukemisen keinot voivat edistyä nopeastikin. Kyselyn tekemisen ja niiden tulosten kommentoinnin välillä oli aikaa vain neljä kuukautta. Pandemia-ajan alkuvaiheen pelon ja absurdiuden tunteiden jälkeen päiväkodissa oli löydetty keinoja vanhemmuuden tukemiseen ja kasvatusyhteistyön toteuttamiseen poikkeusaikana.

10 Pohdinta

Valittuani opinnäytetyöni aiheen löysin valtavasti kansainvälistä tutkimusta koronapandemian vaikutuksista lapsiperheisiin. Kansainvälisissä tutkimuksissa (Cluver ym. 2020.; Molnar ym. 2021) esiin nousivat usein ääritilanteet, kuten vanhempien väkivaltainen käytös lapsiaan kohtaan. Vaikka perheen haasteet eivät olisi niin valtavia, on lapsiperheiden arki joka tapauksessa muuttunut koronapandemian myötä, ja moni vanhempi voi tarvita enemmän tukea vanhemmuuteensa. Siitä huolimatta, että lapsi ei olisi poikkeustilan aikana paikalla päiväkodissa, on perhe yhä varhaiskasvatuksen asiakas. Koronapandemia on aiheuttanut uudenlaisen tilanteen, jossa varhaiskasvatus on osittain siirtynyt päiväkodin ulkopuolelle. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on täytynyt ottaa yhä enemmän vastuuta varhaiskasvatuksen ja huoltajien välisen yhteistyön toteutumisesta. Henkilöstön ja huoltajien välisen dialogisuuden ja luottamuksen merkitys korostuu, kun varhaiskasvattajat eivät välttämättä näe lasta ja hänen vanhempiaan ollenkaan. Poik-

keustilassa on mahdollista tilanne, jolloin lapsen kehitystä sekä lapsen ja perheen hyvinvoinnin tilaa voidaan arvioida ainoastaan vanhempien kanssa etäyhteyksin käytävän keskustelun välityksellä. On siis tärkeää, että haastavan pandemiatilanteen aikana tavoitetaan kaikki varhaiskasvatuksen asiakasperheet ja että perheelle voidaan tarvittaessa tarjota tukea.

Koronapandemian aiheuttamassa tai sitä vastaavassa poikkeustilanteessa voi sosionomin koulutuksesta varhaiskasvatuksessa työskenneltäessä olla paljonkin hyötyä nimenomaan vanhemmuuden tukemisen ja monialaisen yhteistyön toteutumisen näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen sosionomi tuntee lasten ja perheiden hyvinvointiin ja voimavaroihin vaikuttavia tekijöitä, tunnistaa tuen tarpeet ja tuntee palvelujärjestelmän. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on vankka monialaisen yhteistyön ja verkostoissa toimimisen osaaminen, ja hän osaa vastata esimerkiksi perhetyön ja ehkäisevän lastensuojelutyön suunnittelusta ja toteutuksesta varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. (Helminen 2021: 20). Sosionomin koulutuksesta on varhaiskasvatuksen työkentällä hyötyä myös koronapandemian jälkeen, sillä pandemian vaikutukset tulevat olemaan pitkäkestoiset. Esimerkiksi vanhemman työttömyydestä aiheutuneella stressillä on pitkäkestoisia vaikutuksia koko lapsiperheen hyvinvointiin (Kubb & Foran 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020: 37).

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää päiväkodin asiakasperheiden välisen yhteisöllisyyden tukemista poikkeustilanteessa. Päiväkodissa, jossa työskentelen, on ennen koronapandemiaa järjestetty esimerkiksi kevätkarnevaalit, joulupolku ja isänpäivän aamukahvit, joissa perheet voivat viettää aikaa yhdessä toistensa kanssa. Lasten vanhemmat jäivät ennen koronapandemiaa myös keskustelemaan pitkäksikin aikaa toistensa kanssa hakiessaan lapsiaan päiväkodista. Nyt hakutilanteet ovat pikaisia, eikä muiden vanhempien kanssa voi juuri keskustella. Olisi mielenkiintoista selvittää, ovatko varhaiskasvattajat kehittäneet keinoja toteuttaa asiakasperheiden välistä yhteisöllisyyttä koronapandemiasta huolimatta.

Lähteet

Cluver, Lucie & Lachman, Jamie & Sherr, Lorraine & Wessels, Inge & Krug, Etienne & Rakotomalala, Sabine & Blight, Stephen & Hillis, Susan & Bachman, Gretchen & Green, Ohad & Butchart, Alex & Tomlinson, Mark & Ward, Catherine & Doubt, Jennifer & McDonald, Kerida 2020. Parenting in a time of COVID-19. *The Lancet* 395; 64. <[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30736-4/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30736-4/fulltext)>. Viitattu 28.8.2021.

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2019. <https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ ja_ opetus/Varhaiskasvatus/Lapsi_ varhaiskasvatuksessa/Varhaiskasvatussuunnitelma>. Viitattu 28.8.2021.

Hanhivaara, Jussi 2020. Lapsiperheiden kuormitus on lisääntynyt – poliisi ja koulut tehneet eniten uusia lastensuojeluilmoituksia. *Yle uutiset* 7.12.2020. <<https://yle.fi/uutiset/3-11684760>>. Viitattu 28.8.2021.

Heino, Eveliina & Kara, Hanna 2020. Lapsiperheiden vanhempien kuvaukset saadusta sosiaalisesta tuesta poikkeusolojen aikana. *Tiede ja edistys* 2/2020; 252–266. <<http://www.tiedejaedistys.fi/images/Pdf-tiedostot/TE-3-2020-heino-kara-252-266.pdf>>. Viitattu 28.8.2021.

Heiskanen, Noora 2019. Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta (toim.): *Varhaiserityiskasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus. 87–107. E-kirja.

Helminen, Jari 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomi – osallistavan työn ja verkostotyön asiantuntija. Teoksessa Lund, Virpii & Väliaho, Paula (toim.). *Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen*. *Laurea-julkaisut* 162, 2021. 16–22. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/424508/Laurea_julkaisut_162.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Viitattu 18.9.2021.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. *Jyväskylän ammattikorkeakoulu* 2014.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteiden laitos. <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19878/onko-varh.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 28.8.2021.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://www.julkari.fi/handle/10024/80013>>. Viitattu 28.8.2021.

Krogerus, Milka 2020. Koronan aiheuttama ahdinko jatkuu edelleen – monilla lapsiperheillä on pulaa ruoasta, mutta apua voi joutua odottamaan viikkoja. Yle uutiset 21.8.2020. <<https://yle.fi/uutiset/3-11503125>>. Viitattu 28.8.2021.

Kubb, Christian & Foran, Heather M 2020. Measuring COVID-19 Related Anxiety in Parents: Psychometric Comparison of Four Different Inventories. *JMIR Ment Health* 7/2020; 12. <<https://mental.jmir.org/2020/12/e24507>>. Viitattu 28.8.2021.

Molnar, Beth E.& Scoglio, Arielle A.J. & Beardslee, William R. 2020. Community-Level Prevention of Childhood Maltreatment: Next Steps in a World with COVID-19. *International Journal on Child Maltreatment*. 3/2021; 467–481. <<https://doi.org/10.1007/s42448-020-00064-4>>. Viitattu 28.8.2021.

Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, Merja & Siippainen, Anna & Eerola-Pennanen, Paula (toim.). Tampere: Vastapaino. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 59–69. E-kirja.

Mäkinen, Katariina 2020. Koronakriisi, lapsuuden instituutiot ja luokka. *Tiede ja edistys* 2/2020; 276–281. <<https://tiedejaedistys.journal.fi/article/view/109670>>. Viitattu 28.8.2021.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.

Pölkki, Pirjo 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.). Vastavuoroinen sosiaalityö. 254–271. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja.

Rantala, Anja & Uotinen, Sanna 2019. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta (toim.). Varhaiserityiskasvatus. 109–126. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.

Ren, Jie & Li, Xingkai & Chen, Shudan & Chen, Suiqing & Nie, Yangang 2020. The Influence of Factors Such as Parenting Stress and Social Support on the State Anxiety in Parents of Special Needs Children During the COVID-19 Epidemic. *Frontiers in Psychology* 11/2020: 3413. <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.565393/full>>. Viitattu 28.8.2021.

Shek, Daniel T.L. 2021. COVID-19 and Quality of Life: Twelve Reflections. *Applied Research Quality Life*. 16/2021; 1-11. <<https://doi.org/10.1007/s11482-020-09898-z>>. Viitattu 28.8.2021.

Suomen kuntaliitto 2011. Osaamista kehittämään – periaatteita ja menetelmiä osaamisen ylläpitoon ja lisäämiseen. <<https://www.kt.fi/julkaisut-ja-oppaat/2011/osaamista-kehittamaan>>. Viitattu 28.8.2021.

Teinilä, Mari 2020. Korona koettelee lapsiperheitä, mutta auttaa voi monin tavoin. Kotimaa 11.12.2020. <<https://www.kotimaa.fi/artikkeli/paakirjoitus-korona-koettelee-lapsiperheitä-mutta-auttaa-voi-monin-tavoin/>>. Viitattu 28.8.2021.

Túlka. <<https://tulka.com/fi/>>. Viitattu 5.9.2021.

Tutkimuseettinen lautakunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Viitattu 28.8.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki 2018. E-kirja.

Utula, Katri 2021. Supernanny Pia Penttala kohtasi korona-ajan uuvuttamat lapsiperheet: ”Kun nämä kaksi asiaa ovat kunnossa, lapsi voi hyvin”. Ilta-Sanomat. <<https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000007793079.html>>. Viitattu 28.8.2021.

Valtioneuvoston tiedepaneeli 2020. COVID-19-kriisin haitallisten vaikutusten ehkäiseminen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tiedepaneelin vastaukset valmisteluryhmän kysymyksiin. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/21411573/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf/b3c837ba-02a1-693b-ccf5-fbdada481c01/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf>. Viitattu 28.8.2021.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>>. Viitattu 28.8.2021.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>. Viitattu 28.8.2021.

Kysely. Varhaiskasvatuksen henkilöstö vanhemmuuden tukena poikkeusaikana.

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Olen Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija. Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka varhaiskasvatuksen henkilöstö on tukenut asiakasperheidensä vanhemmuutta COVID-19-pandemian aiheuttamana poikkeusaikana, ja onko poikkeusaika opettanut jotain uutta vanhemmuuden tukemisesta.

Maailmanlaajuisessa COVID-19-pandemiatilanteessa tuli toimia ripeästi, jotta viruksen leviämistä saatiin hillittyä, eikä vastaavanlaisesta tilanteesta ollut vielä kokemusta. Vaikka nykyisestä pandemiasta päästäisiinkin rokotteen avulla eroon, on todennäköistä, että vastaavanlaisia tilanteita tulee vielä eteen. Koronapandemiasta aiheutunut sosiaalinen eristäytyminen ja taloudelliset haasteet ovat tuoneet runsaasti haasteita vanhemmuuteen. Esimerkiksi kuuntelemalla vanhempien huolia ja esittämällä omia näkemyksiään varhaiskasvattaja voi kuitenkin osaltaan keventää perheen huolta ja tukea huoltajia heidän jaksamisessaan. Tärkeää on myös kyetä tunnistamaan vaikeimmissa tilanteissa olevat perheet ja kohdistaa heihin tukitoimia.

Tämän kyselyn tavoitteena on koota kokemuksianne vanhemmuuden tukemisesta poikkeusaikana sekä näkemyksiänne siitä, millaiset keinot ovat olleet toimivia. Kyselyvastaukset tulevat olemaan vain tutkijan hallussa, ja ne hävitetään, kun aineistoa ei enää tarvita. Henkilötietojanne ei kerätä. Opinnäytetyön tulosten avulla työyhteisönne voi löytää keinoja siihen, kuinka voitte parhaiten tukea asiakasperheidenne vanhemmuutta koronapandemian aikana, sekä mahdollisen uuden poikkeustilanteen koittaessa.

Maiju Peltola

Taustatiedot

1. Nykyinen työtehtäväsi

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Jokin muu, mikä?

Kysely

1. Millaisin keinoin olet ollut yhteydessä huoltajiin koronapandemian aikana?

- Sähköpostitse
- Puhelimitse
- Tekstiviestein
- Videoyhteydellä
- Lähikontakti
- Jokin muu, mikä?

2. Millaisia haasteita olet kokenut asiakasperheiden tavoittamisessa koronapandemian aikana?

3. Kuvaile vähintään yhden esimerkin avulla, kuinka olet tukenut huoltajia heidän kasvatustyössään koronapandemian aikana.

4. Millaiset yhteydenpitokeinot olet kokenut toimiviksi vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta koronapandemian aikana?

5. Kuinka monialainen yhteistyö (esim. neuvolan, lastensuojelun tai terapiapalveluiden kanssa) on koronapandemian aikana kokemuksesi mukaan toteutunut?

6. Millaista lisäkoulutusta tarvitsisit, jotta voisit parhaiten tukea asiakasperheiden vanhemmuutta poikkeusaikana?

7. Muuta sanottavaa vanhemmuuden tukemisesta poikkeusaikana?

Kiitos vastauksistanne!